

Úřad pro ochranu osobních údajů

Pplk. Sochora 27, 170 00 Praha 7, Tel.: 234 665 111, Fax: 234 665 444; e-mail: posta@uoou.cz

STANOVISKO č. 6/2004

listopad 2004, červen 2007, revize srpen 2009

Kopírování dokladů z pohledu zákona o ochraně osobních údajů

Úvod

Požíování a uchovávání kopií nejrůznějších druhů osobních dokladů a jiných listin v držení fyzických osob je velmi častým zjištěním Úřadu pro ochranu osobních údajů (dále jen „Úřad“) v souvislosti s výkonem dozoru podle zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o ochraně osobních údajů“). Ačkoliv kopie sama o sobě jistě není svým významem adekvátní originálnímu dokladu nebo dokumentu, je požíování a uchovávání kopií osobních dokladů či veřejných listin považováno za zpracování osobních údajů podle zákona o ochraně osobních údajů, které by mělo stejně jako jiné druhy zpracování probíhat pouze v jeho mezích a v souladu s platným zvláštním právním předpisem.

Častým argumentem osob, které si kopie osobních dokladů nebo veřejných listin uchovávají pro úřední potřebu, je skutečnost, že se tímto jednáním brání tlaku kontrolních orgánů nejrůznějších typů, kterým jako důkaz, že tvrzené skutečnosti byly ověřeny podle platného osobního dokladu nebo veřejné listiny, již nepostačuje „pouhý“ záznam do příslušné dokumentace, ale vyžadují předložení alespoň kopie dokumentu nebo dokladu. Současně se lze často setkat s tvrzením, že se jedná spíše o ochranu osoby, jejíž doklad je kopírován a kopie zakládána, neboť se pak vykonávající úředník může spolehnout na již existující fotokopie dokladů a porovnat s nimi znovu předložený doklad; což může pomoci odhalit případné falzifikáty těchto dokladů předkládané jinými osobami. Nicméně i s ohledem na dnešní technické možnosti pořízení dokonalých kopií osobních listin a dokladů a s ohledem na nárůst trestné činnosti páchané pomocí padělků osobních dokladů, je nutné přijmout pravidla, kterými by se možnosti legitimního požíování kopií osobních listin a dokladů minimalizovaly.

Odůvodnění

Právní úpravu uvedené oblasti (tj. požíování kopií některých osobních dokladů) přinesl zákon č. 559/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 329/1999 Sb., o cestovních dokladech a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o cestovních dokladech), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Tato novelizace obsahuje mimo jiné doplnění příslušných ustanovení zákona o občanských průkazech a zákona o cestovních dokladech o zákaz požíovat jakýmkoliv prostředky kopie občanského průkazu nebo cestovního dokladu bez souhlasu občana, kterému byl občanský průkaz nebo cestovní doklad vydán, pokud zvláštní právní předpis nebo mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, nestanoví jinak.

Ustanovení § 2 odst. 6 zákona č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o občanských průkazech“) a § 2 odst. 3 zákona č. 329/1999 Sb., o cestovních dokladech a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (zákon o cestovních dokladech), současně odkazují v případě pochybnosti o obsahu pojmu souhlas na ustanovení § 5 zákona o ochraně osobních údajů, které společně s definicí pojmu souhlas subjektu údajů v § 4 písm. n) tohoto zákona vychází z principů svobodného, vědomého a informovaného projevu vůle fyzické osoby, jak ostatně již tradičně vyjadřují příslušná ustanovení občanského zákoníku týkající se problematiky právních úkonů obecně.

Tato právní úprava současně odstraňuje vedlejší problém, který musel Úřad řešit při posuzování této otázky, a to, zda v případě, kdy docházelo ke kopírování osobního dokladu se souhlasem jeho držitele, měl být současně získán také souhlas třetích osob, pokud jsou jejich osobní údaje na osobním dokladu také uvedeny. Jde o tzv. nepovinné údaje, kterými jsou jméno, příjmení a rodné číslo manžela nebo partnera, případně jméno, příjmení a rodné číslo dítěte. Při snaze dostat povinnostem podle zákona o ochraně osobních údajů často docházelo k vymazávání těchto údajů z uchovávaných kopií osobních dokladů. To již není nutné, neboť současná právní úprava podmínek pro pořizování kopií osobních dokladů opravňuje jeho držitele, aby vyjádřil souhlas s pořizováním kopie svého osobního dokladu, tedy ke zpracování všech v něm obsažených osobních údajů.

Obecně tedy platí zásada, že pořizování kopie občanského průkazu nebo cestovního dokladu je zakázáno. Z této zásady existují pouze dvě výjimky, kdy lze pořizovat a uchovávat kopie dokladů, a to:

- a) v případě, že občan – držitel tohoto osobního dokladu vyjádří souhlas s pořizováním kopie, nebo
- b) v případě, že pořizování kopií je stanoveno zvláštním právním předpisem nebo mezinárodní smlouvou, kterou je Česká republika vázána.

Pokud jde o podmínky souhlasu držitele osobního dokladu, jak je již výše uvedeno, musí ten subjekt, který hodlá kopírovat předložený osobní doklad, přesvědčit držitele dokladu o svém záměru zejména v tom směru, zda je pořizování kopie pro něj natolik potřebné a nezbytné, aby prováděný způsob zpracování osobních údajů uchováním kopie osobního dokladu nesnižoval dosavadní úroveň ochrany soukromí subjektu údajů – držitele dokladu, případně dalších osob, jejichž osobní údaje jsou tímto způsobem zpracovány. Za této situace se jedná o přímou aplikaci několika ustanovení zákona o ochraně osobních údajů, která se této problematiky dotýkají. Jde především o ustanovení § 4 písm. n) tohoto zákona, které obsahuje definici pojmu souhlas subjektu údajů, podle kterého se má jednat o „svobodný a vědomý projev vůle subjektu údajů, jehož obsahem je svolení subjektu údajů se zpracováním osobních údajů“, dále se aplikuje § 5 odst. 4 zákona o ochraně osobních údajů, obsahující podmínky, které musejí být při udělování souhlasu subjektu údajů dodrženy¹. Právní podmínky pro pořizování kopií osobních dokladů je samozřejmě nutné chápat a vykládat pouze v celém kontextu souboru práv a povinností správce podle zákona o ochraně osobních údajů a dbát na to, že i přes udělený souhlas je nutno, aby správce dodržoval další principy ochrany dat – legitimitu, přiměřenost a účelovost zpracovávaných osobních údajů (viz § 5 odst. 1 zákona o ochraně osobních údajů).

Rozhodne-li se tedy odpovědný subjekt pořizovat a uchovávat kopie dokladů (samotné uchovávání kopií dokladů je jen jednou z operací při zpracování osobních údajů), stává se z pohledu zákona o ochraně osobních údajů správcem, který musí dodržovat veškeré

¹ „Subjekt údajů musí být při udělení souhlasu informován o tom, pro jaký účel zpracování a k jakým osobním údajům je souhlas dáván, jakému správci a na jaké období. Souhlas subjektu údajů se zpracováním osobních údajů musí být správce schopen prokázat po celou dobu zpracování.“

povinnosti, které od něj tento zákon očekává. Kromě výše uvedených principů lze zmínit také:

- a) splnění oznamovací povinnosti správce vůči Úřadu podle § 16 zákona o ochraně osobních údajů,
- b) informační povinnost správce vůči subjektům údajů, jejíž rámec je vymezen § 5 odst. 4 a § 11 zákona o ochraně osobních údajů, naplněná ještě před tím, nežli je souhlas subjektu údajů poskytnut,
- c) schopnost správce prokázat, že souhlas subjektu údajů existuje po celou dobu zpracování.

V případě zákonem o občanských průkazech a zákonem o cestovních dokladech vyjmenované druhé možnosti pro pořizování kopií těchto dokladů, tedy za situace, kdy je tak stanoveno zvláštním právním předpisem nebo mezinárodní smlouvou závaznou pro Českou republiku, lze již dnes v právním řádu České republiky nalézt příklad, kdy se jako součást povinné dokumentace, dokladování apod. očekává také uchovávání kopií osobních dokladů. Jde o zákon 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, který upravuje speciální podmínky pro provádění identifikace a kontroly fyzických osob (§ 8 odst. 8, § 9 odst. 1 a § 10) a uchovávání stanovených údajů také prostřednictvím kopií dokladů (§ 16 odst. 1). Podle ustanovení § 10 odst. 3 citovaného zákona jsou přílohou veřejné listiny o identifikaci provedené notářem, krajským nebo obecním úřadem kopie těch částí dokladů, které byly použity k identifikaci. Podle ustanovení § 12 zákona č. 253/2008 Sb., byla-li provedena identifikace a další úkony podle § 10 nebo podle § 11 odst. 4 a 6 tohoto zákona, identifikační údaje a další informace a doklady tam uvedené musejí být uloženy u povinné osoby před uskutečněním obchodu. Vzhledem k tomu, že se tato úprava dotýká poměrně široce vymezeného okruhu subjektů [viz zákon č. 358/1992 Sb. o notářích a jejich činnosti (notářský řád), zákon č. 21/2006 Sb., o ověřování shody opisu nebo kopie s listinou a o ověřování pravosti podpisu a o změně některých zákonů (zákon o ověřování), ve znění pozdějších předpisů, vyhláška č. 272/2000 Sb., o ověřování pravosti podpisu nebo shody opisu nebo kopie s listinou velitelem lodě] a jejich činností, dá se očekávat také úměrný nárůst požadavků ze strany kontrolních orgánů na podmínky pro uchování dokumentace, obsahující kopie těchto dokladů.

V této souvislosti je nezbytné odkázat opět na příslušná ustanovení zákona o ochraně osobních údajů, a to zejména na § 13 a následující ustanovení, týkající se povinností správce při zabezpečení zpracování osobních údajů.

Závěr

Pokud jde o možnost pořizovat kopie osobních dokladů bez souhlasu jejich držitele, lze konstatovat, že s výjimkou obsaženou v zákoně č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, se zatím neobjevují v právním řádu náznaky, že by podobně jako v případech občanských průkazů a cestovních dokladů měl zákonodárce vůli řešit obdobným způsobem i podmínky pro kopírování jiných druhů listin nebo dokumentů osobního charakteru, jako jsou například rodné listy, oddací listy, úmrtí listy apod. Zatím se pouze v několika případech zakotvila v právních předpisech oprávnění pro pořizování kopií dokladů o dosaženém vzdělání, o čemž svědčí například zákon č. 18/2004 Sb., o uznávání odborné kvalifikace a jiné způsobilosti státních příslušníků členských států Evropské unie a některých příslušníků jiných států a o změně některých zákonů (zákon o uznávání odborné kvalifikace), nebo vyhláška č. 333/2004 Sb., o odborné způsobilosti na úseku rostlinolékařské péče. V ostatních případech je naopak nezbytné požadavek na pořízení kopie osobního dokladu nebo dokumentu odmítnout jako nezákonný. Pouze v těch případech, kdy správce držiteli tohoto dokladu prokáže oprávněnost svého požadavku, je možné per analogiam uchovávat kopii se souhlasem držitele tohoto dokladu.